

Kaj bo?

(Dopis z dežele.)

Tako je marsikdo z boječim in s tresočim glasom vzdihnil po volitvah, videč, da je rimski klerikalizem na celi črti prodrli v Slovenijo — ne zavedajoč se pri tem da je k temu mnogo pripomogel s svojo pasivnostjo.

In vendar ne bom pretiraval, ako na tem mestu izrečem svojo osebno obžobo, da naredno učiteljstvo, ki vidi v rimskem klerikalizmu svojega največjega sovražnika, ni izvršilo svoje dolžnosti, ki mu je poverjena glede na kulturno povzdigo našega ljudstva, s katero naj pridobi politično razsodnost in zavednost. Bodimo odkriti in priznajmo to!

Ravno zadnje volitve so nam pokazale da naš čaka še ogromno delo, za katero moramo napeti vse svoje duševne in telesne sile, da ne zabredemo še v večje blato — iz katerega ne bo izhoda. Ne zadošča samo, da se ponasamo z res visokimi številskimi članovi naše napredne stanovske organizacije, temveč te ogromne številke zahtevajo od nas tudi pozitivnega dela med politično neorijentiranim ljudstvom.

In ko bo naše izvenšolsko kulturno delo razmeroma odgovarjalo tem številkam, šele takrat se bomo lahko s ponosom prištevali res pravim organiziranim članom v organizaciji, po čemer hrepenimo že od njenega postanka. Biti organiziran v naši organizaciji je eno, izvrševati in udeleževati načela organizacije, je drugo. Cincanje, kolebanje, zdihovalanje nam ne bo pomagalo, temveč samozavest odločnost in kar je glavno: kulturno-prosvetno delo izven šole bo povzdignilo ugled organizacije kakor tudi stanu samega na višek, po katerem hrepeni vsak napredno misleč učitelj — videč v rimskem klerikalizmu našega največjega nacionalno-državnega sovražnika, ki tudi potom prosvetnega dela lovi narod v svoje politične mreže.

Otresli smo se habsburških despotov: naš cilj mora biti, da se otresemo i rimskega klerikalizma, čim preje, tem bolje in šele takrat bomo lahko rekli, da smo osvobodili naš narod in z njim tudi sami sebe.

Priznam, da so moje zadnje besede ostre in da bodo naši nasprotniki reagirali s svojimi demagoškimi frazami in še več blata nametali na nas »brezverske« učitelje. Toda tega smo vajeni še iz avstrijskih časov in naša koža ni najmanj občutljiva še za tako podle napade rimskih hlapcev, ker se prav dobro zavedamo, da smo na pravi poti in da bomo le dobro narodu, ki smo delovali zanj v najhujših časih preganjanja, ko sta črno-rumena in belorumena biča švigala nad našimi glavami. Če smo takrat vztrajali nad udarci dveh bičev, bomo tem lažje sedaj, ko bi radi nekateri nanovo pripravili klerikalni bič, da bi zopet pel nad nami one turobne pesmi s habsburško-rimsko melodijo. Za svojo sodbo sem popolnoma prepričan, da ne pride nikdar do tega v naši državi.

Pri tem pa ne smemo računati na pomoč bajonetov in države, ampak moramo to delo sami častneje opraviti s tem, da se podamo kar naš je organiziranih, na plodonosno kulturno-prosvetno delo izven šole, ki naj odpira oči, predvsem pa naj bo posvečeno od pomoči in izboljšanju ter pojasnjevanju gospodarskih zahtev naroda.

To delo pa mora biti brezplačno, s čemer bomo pokazali našim nasprotnikom da smo res pravi in odkriti prijatelji in vzgojitelji naroda in ne njega izžemalci. Naši organizaciji na bi pri tej priliki svetoval, da od sedaj naprej obrača več pažnje na svoje člane v izvenšolskem delovanju na kulturnem polju in da one, ki se pustijo plačati za svoje delovanje v katerikoli oziru od kulturnih društev, pokliče brez pardona na odgovor. Naše geslo mora biti: **kier učitelj, tam tudi kulturno društvo!**

Nič ne bo škodovalo, če začnemo tudi v naših vrstah čistiti posebno pa pri parasitih rezultat tega bo gotovo zadovoljiv in v korist ter v čast celokupnega stanu. Vsak organiziran tovariš naj nam pravi svojo narodno dolžnost in da narodu, kar mu dolguje in prepričan sem, da si bo marsikateri otresel klerikalnega bavlava, ki mu ne da miru in počitka.

Na delo torej, za plačilo naj nam zadržite da se bodo napredne vrste množile na škodo rimskega zmaia, ki sega po hegemoniji nad našim narodnim šolstvom s svojimi izdajalskimi kremplji. Častneje se b'iti narodov hlapec, nego rimski suženj. Hugo.

Program UJU.

(Temeljne smernice za razpravo.)*

(Referat g. Jovo P. Jovanovića, člana Glavnega Odbora UJU „Naloge učiteljske organizacije v ujedinjeni domovini Srbov, Hrvatov in Slovencev“, podan na državni učiteljski skupščini v Sarajevu, 1. 1922.)

Vrste narodnih šol.

Sistem narodnih šol tvorijo sledeče vrste narodnih šol:

- Otroški vrtci (zabavišča),
- osnovne šole,
- nadaljevalne šole,
- šole za abnormalno mladino.

Ustanavljanje in naloga teh šol.

Otroški vrtci — zabavišča so potrebna za otroke delavskih družin v industrijskih krajih, ki so radi osebnega zaposlenja, od katerega se živijo otroci. Potrebna so tudi za kraje z nehomogenim prebivalstvom, da se otroci priučijo jeziku, v katerem se naj šolajo v osnovni šoli. Zabavišča izpopolnjujejo tudi vzgojo onih, staršev, ki žele, da se njihovi otroci pravilno in sistematično vzgojujejo že pred vstopom v osnovno šolo, in katerim nedostaja za to časa ali pa zmožnosti, ali pa obojega.

Zabavišča niso splošno potrebna, zato jih ni ustanavljati povsod in za vse otroke, temveč samo v onih krajih, kjer je za to dana potreba, a tam je obisk obvezen.

Osnovne šole. Šolanje otrok v osnovnih šolah je državna in nacionalna potreba, zato se osnovne šole ustanavljajo po ukazu državnih šolskih oblasti brez ozira na voljo in razpoložene roditeljev ali prebivalstva, in je obisk obvezen za vse normalne za šolo dorasle otroke obojega spola.

Naloga osnovnih šol je: da se v njih pravilno razvijajo telesne in duševne zmožnosti otrok obojega spola pod sistematičnim vplivom strokovnih vzgojiteljev in učiteljev, in da si pridobijo otroci v njih osnovno znanje iz posrednih predmetov in osnovno izvežbanost v posrednih vrstah umetnosti, kar jim naj služi kot priprava za šolanje v nadaljnjih, strokovnih in srednjih šolah.

Nadaljevalne šole. Šole za nadaljno izobrazbo narodne mladine so neobhodno potrebne za vse otroke obojega spola, ki po dovršitvi osnovne šole ne gredo v srednje šole, zato je tudi obisk v nadaljevalnih šolah obvezen za vse otroke, ki so dovršili osnovno šolo in ne prestopijo v srednje šole.

Naloga nadaljevalnih šol je: da se v osnovnih šoli pridobljena znanja in spretnosti ponove in utrdijo, nato tudi dopolnjujejo in razvijajo tako, da si narodna mladina v njih pridobi potrebnega znanja in razumevanja za vse domače posle, katerim se misli posvetiti po šolanju, kakor tudi za vestno izvrševanje državljskih dolžnosti, da prinesejo, ko dorastejo v svoj poklic čimveč znanja in razumevanja in se v tem vidno razlikujejo od nešolanih.

Nadaljevalne šole za narodno mladino, ki je dovršila osnovno šolo se dele: na mestne nadaljevalne šole in podeželske nadaljevalne šole, a podeželske nadaljevalne šole na nižji in višji tečaj. Vse nadaljevalne šole se dele na deške in dekliške nadaljevalne šole.

Mestne nadaljevalne šole se ustanavljajo v mestih z nad 5000 prebivalci. Imajo tri razrede z neprestanim poukom po 10 mesecev. Dečki in deklice se poučujejo ločeno.

Te šole se lahko imenujejo za dečke, meščkanske šole,* za deklice pa dekliške šole.

Prehod iz teh šol v srednje šole ni dopuščen, ker bi sicer te šole izgubile značaj nadaljevalnih šol za narodno mladino in dobile značaj nižjih srednjih šol. Tudi se ne bi dosegali pravi uspehi, ki jih mora dosežati nadaljevalna šola za narodno mladino.

* V srbskem jeziku pomeni gradjanski tudi državljanski. Op. prevajalca.

Resolucije, sprejete k referatu v Sarajevu se glase: 1. Neobhodno je potrebno, da izdela jugoslovenska uč. organizacija svoj načelni program. 2. Ta program naj se izdela s kolektivnim sodelovanjem vsega učiteljstva. 3. Za izvedbo tega programa, čim bo izdelan, naj se pooblasti širši glavni odbor, da ga sankcionira in prevzame dolžnost njegove izpeljave.

Iz Jugoslavije.

— **Debata in razprave o programu UJU.** Okrajna uč. društva opozarjamo, naj razpravljajo na svojih zborovanjih o načrtu programa UJU, ki ga prinaša Uč. Tov. Referate in sklepe naj pošljejo potem pov. UJU, da jih bo vedelo uvaževati. Opozarjamo, da so poverjenstvu poleg sklepov potrebni tudi celotni referati, ker se iz njih šele razvidi utemeljitev stališč: zato polaga poverjenstvo enako važnost na referate kakor na sklepe. Tajniki naj skušajo poleg sklepov podati tudi ekscerpt debate, ker je v debati čisto marsikatero dobro jedro. »Uč. Tov.« bo otvoril posebno rubriko za sklepe in debato o programu UJU. Opozarjamo, da ima sedaj vsakdo priliko se oglašiti k besedi in uveljaviti svoje nazore. Debata

Podeželske nadaljevalne šole se ustanavljajo poleg osnovne šole v krajih s pod 5000 prebivalci, za dečke in deklice, ki ne prestopijo po dovršitvi osnovne šole v srednje šole.

Pri nadaljevalnih šolah na kmetih razlikujemo dve stopnji: Prva stopnja šteje tri razrede, v katerih traja pouk po šest mesecev — od začetka oktobra do konca marca — po dva dneva v tednu. — Poučuje se v istih prostorih, v katerih se nahaja osnovna šola in z istim učiteljstvom, ki poučuje na osnovni šoli. Zato pa se v dnevih, ko je nadaljevalna šola, ne poučuje na osnovni šoli. Na ta način se ne bi odjemala roditeljem otroška pomoč pri domačih delih radi šolanja otrok, niti bi ne bila mladina prikrajšana pri potrebnih nadaljnjih izobrazbi radi pomaganja staršem pri domačem delu, temveč se zadovoljita obe potrebi ter se prihranijo izdatki za zidanje posebnih poslopij in plačo posebnega učiteljstva za izpeljavo nadaljevalne izobrazbe kmečke mladine.

Drugo stopnjo nadaljevalnih šol tvorijo meščkanske (državljske) šole* za kmečke mladence in gospodinske šole za kmečke dekleta, ki dokončajo nižjo stopnjo kmečke nadaljevalne šole. Pouk v njih traja 10 mesecev neprestano od začetka septembra do konca junija. Urejene so internatsko na zadružni podlagi. Ustanavljajo se po okrajih. V vsakem okraju mora biti po ena gospodarska in po ena gospodinska šola, po potrebi pa tudi več. Ustanavljajo in vzdržujejo se iz splošnih državnih sredstev, potrebno zemljišče jim preskrbe okraj. — Pouk v njih oskrbujejo stalni in honorarni učitelji in učiteljice in sicer iz predmetov splošne izobrazbe učiteljstvo osnovne šole v kraju, iz strokovnih predmetov pa strokovni učitelji. Za honorarne učitelje morajo biti postavljeni v teh šolah tudi zdravniki, ekonomski, inženirji, knjigovodje, geodeti in druge osebe s strokovno izobrazbo. — Za učence in učenke teh šol plačajo odškodnino za šolanje bogatejši starši v naravi, siromašnejši dobe pa hrano brezplačno. Vsaka izmed teh šol ima tudi lastno ekonomijo.

Ko se izvede ta sistem narodnih šol za nadaljno izobrazbo vse narodne mladine obeh spolov, ki ne pride v srednje šole, tedaj ne bodo več potrebne vse one šole raznih tipov, ki jih sedaj ustanavljajo različna ministrstva, kakor npr.: nižje kmetijske šole, ker se hoče vse to doseči s poprej imenovanimi šolami, ako ne v večji, pa vsaj v isti izmeri z nadaljevalnimi šolami za izobrazbo mestne in kmečke mladine, urejenimi po gori navedenem sistemu. Pri tem bi se prihranili veliki izdatki, ki se izdajajo sedaj za izdrževanje vseh teh šol, katere sedaj ustanavljajo posredna ministrstva, kakor tudi za inspekcije in dr. izdatke teh šol v posrednih ministrstvih; izdatki niso ravno tako majhni in neznatni, kakor se domneva.

Na ta način bi se izpeljala tudi potrebna enotnost šol za izobrazbo narodne mladine; izvedlo bi se potrebno sistemiziranje vseh šol, ki služijo za izobrazbo mladine radi boljše, udobnejše in zadovoljnejše življenja naroda; šol za širjenje in dvigovanje duševne in materialne kulture v narodu.

Pravilnost vsega navedenega je še jasnejše utemeljena v oddelku, ki sledi, in ki govori o pouku v narodnih šolah; iz istega je razvidno, da ni izključeno tudi sodelovanje drugih ministrstev pri uredbi, razvoju in napredku narodnih šol za nadaljno izobrazbo narodne mladine.

Šole za nenormalne otroke, slepe, gluho-neme in imbecilne spadajo ravnotako v sistem narodnih šol, njihovo učiteljstvo pa med učiteljstvo narodnih šol. Uredba in pouk v njih se predpiše s posebnimi predpisi o zakonu za narodne šole.

Mladina, ki zapusti srednjo šolo ali pa je tam odpuščena, mora nadaljevati učenje v nadaljevalni šoli. Dokler deček ali deklica ne dokonča nadaljevalne šole v mestu ali na deželi, se ne sme sprejeti k rokodelstvu in ne v trgovino oziroma v kakšnokoli službo.

* Morda bi bilo bolje v slovenščini: gospodarske šole. Op. prevajalca.

(Dalje prih.).

se neodložno doneše zakon o državnim činovnicima i službenicima građanskog reda i da se po njemu izvrši bržnjava revizija svega osoblja, zaposlenog u državnoj službi, i da bi svako kolebanje i odugovlačenje stvorilo određeni utisak da Vlada i Skupština ne misle činovnicima i službenicima ni na koji način da pomognu. U isto vreme doneta je odluka da Centralna Uprava Saveza Činovnika, u kojoj su predstavnici svih činovničkih organizacija ove svoje zahteve dostavi lično i Nj. V. Kralju moleći da u ovakim nesređenim prilikama Kruna uzme inicijativu za stvaranje atkgov stanja u kome bi se zahtevi činovništva mogli najbrže realizovati zakonodavnim putem. — N. P.

— **Proč s austrijanstvom!** Poznato je celom svetu da smo mi ovde do 1918. g. bili uzgajani u austrijskom duhu i za Austriju, u kojoj je gospodovao nemački duh. Nemački jezik bio je za sve nas bitan kao i svaki drugi tuđi jednom potpuno ne izbaciti iz osnovnih naših škola i zašto se u tom pogledu osvrćemo na neutemeljene želje nekih nesnih đaklihih roditelja, kojima je i sada nemština mnogo milija od bratskog srbohrvatskog narečja? Zašto se učenje tog jezika ne ograniči tek na srednje i više škole i zašto se ta austrijanština tolerira? Čemu da jugoslovenske mase uče taj jezik u osnovnoj školi i da ga tako reči usisavaju s materinim mlekom?! Zar se još gde na svetu uči u državnoj osnovnoj školi jezik druge države i drugog naroda?! Izgovor, da deca iz osnovne škole prelaze u trgovačke i obrtne škole, gde se traži neko predznanje iz tog jezika neozbiljan je i prazan. Neka te škole primaju dake bez obzira na nemački jezik, neka jednom prime do znanja da smo u Jugoslaviji i neka se u tom pogledu reformišu! A ako pojedini roditelji baš hoće da njihova deca pored slovenskog i srbohrvatskog narečja uče još i nemački neka ih izvoje u privatnim prostorijama privatno poučavati! Nije nam poznato, u kojem se opsegu taj jezik uči u pojedinim slov. osn. školama tek znamo, da se on poučava 2 do 3 sata sedmično u školi u kojoj potpisani predaje srbohrvatinu. Upozoravamo kolege, koji se to tiče, da se u buduću ne osvrću na želje roditelja u tom pogledu, već, ako treba neka daju iz tog predmeta privatne satove van školske zgrade. Takav nastup sa strane učiteljstva imaće ujedno uzeću vrednost za sve one naše građane koji misle da smo još i ada austrijska provincija. A za slučaj da ima među nama još ko stoji pod sugestijom nedavne naše mračne prošlosti dovikujemo mu: Ustani, brate! Ne spavaj! Sunce je već odskočilo visoko! Gore glavu, gore srce! Jedan smo narod od Soče do Vardara i jedna nam je država! Naš je jezik naša svetinja a narodna škola nijezi hram! U tom hramu treba da se čuju zvukovi samo jednoga narodnog jezika! — P. S.

— **Za sejo glavnega odbora UJU.** ki se vrši dne 6. maja 1923 v Beogradu je glasom Nar. Pr. dovolil minister prosvete članom glav. odbora, ki se udeleže seje, za to potrebni dopust.

— **Pred 50letnico mariborskega okr. učiteljskega društva!** Glasom skleno gornjega društva v zborovanju 19. t. m. obhaja isto že meseca junija t. l. slovesno obletnico svojega 50letnega obstanka. Treba je, da z ozirom na le kratko odmerjeni čas pričenmo brž s potrebnimi pripravnimi na to izredno slovesnost. Zato vse tovarišice — pevke in tovariše — pevke nujno prosim in vabim: 1. da se iz I. Mohorjeve pesmarice nauče pesmi št. 52., 56., 58., 64., 65. in iz II. Mohorjeve pesmarice pesmi št. 34., 47., 53., 57., 73. ter 2. da pridejo zanesljivo prvi četrtlet v maju t. j. dne 3. maja k prvi pevski vaji ob 10. uri predhodne v malo dvorano »Narodnega doma« v Mariboru. Tovariše šolske voditelje prosim, da posebej povabijo vse na šoli službujoče tovarišice in tovariše k tel. udeležbi ter mi predčasno na »Šolsko vodstvo Šmarjeta ob Pesnici« poročajo imena in glasove udeležencev. Tovarišice in tovariši, ki so prešli leta 1920. od me- ne razne note, naj iste prinese seboj k vaji ali mi jih vrnejo drugim potom. Torej,